

خلاصه طرح «ارزیابی و آسیب‌شناسی انجمن‌های علمی دانشگاه فردوسی مشهد»

تدوینگران طرح: سرکار خانم ملیحه تابعی - جناب آقای رحمان سلیمان پور

جامعه‌شناسی علم تأکید زیادی بر سازمان اجتماعی علم و نقش آن در پیشرفت علمی دارد. ارتباط علمی بخش مهمی از فرایندهای تسهیل‌کننده تولید علم هستند و انجمن‌های علمی نقش مهمی در ایجاد این ارتباطات دارند. انجمن‌های علمی دانشجویی در سطحی پایین‌تر از انجمن‌های علمی حرفه‌ای به تقویت ارتباطات و ایفای نقش مثبت در علم کمک می‌کنند. (شارع پور، فاضلی، ۱۳۸۵)

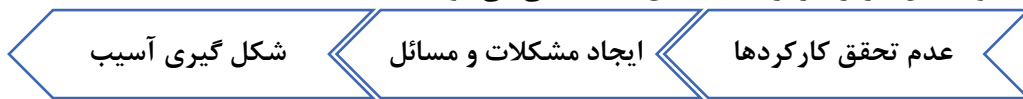
رسالت‌ها، راهبردها و اهدافی که برای انجمن در نظر گرفته شده است بدون شک موجب تعالی علم و دانش و ترویج آن در بطن جامعه می‌شود. بر مبنای برداشتی که از نظریه شایستگی‌های کانونی می‌شود دانشگاه با کارکرد سنتی خود یعنی تولید علم و تربیت نیروهای متخصص موجب تحولاتی عظیمی در جامعه می‌شود. گزاره محوری این نظریه آن است که با توجه به تغییرات در محیط پیرامونی دانشگاه و بالأخص تحولات ایجادشده در سازمان‌های اقتصادی و بازار کار، باید علاوه بر کارکرد سنتی دانشگاه در انتقال دانش، مهارت‌هایی را به دانشجویان آموخت که بتوانند بر چالش‌های ناشی از تغییرات محیط پیرامونی غلبه کنند. این امر در سایه فعالیت‌هایی محقق می‌شود که همکاری چندجانبه دانشگاهیان را می‌طلبد. چنین ظرفیتی در انجمن علمی دانشجویی به توجه به اهداف و کارکردهای آن دیده می‌شود.

آسیب‌شناسی انجمن علمی دانشجویی، علمی است که به مطالعه کژ کارکردهای اجتماع، بی‌نظمی‌ها، مشکلات و مسائل انجمن می‌پردازد. در این تحقیق مسائل پیش روی انجمن علمی دانشگاه فردوسی شناسایی و بر اساس مفاهیم دسته‌بندی شده است. ۱۰ آسیب از بین مسائل و مشکلات مورد اشاره برای انجمن شناسایی شد و اولویت‌بندی شدند که مهم‌ترین آسیب‌ها، آیین‌نامه ناقص و غیرقابل اجرا، لابی‌گری و باندبازی، قدرت‌طلبی و سلطه‌خواهی، تخلفات مالی و برنامه‌ها و فعالیت‌های خارج از چارچوب آیین‌نامه می‌باشد. وجود مسائل زیادی که در انجمن علمی دیده می‌شود، نشأت گرفته از ارتباطات ضعیف، نظارت ساختاری پایین، مدیریت ضعیف مسئولان، ابهامات قانونی و منفعت‌طلبی شخصی اعضا می‌باشند که به علت بی‌توجهی به آن‌ها منجر به پیدایش آسیب‌های جدی شده‌اند.

آنچه در خصوص مزایا و نقاط قوت انجمن گفته شد، ماهیت ضروری بودن و حتی الزام‌آور انجمن علمی دانشجویی را نشان می‌دهد. نباید از این امر غافل بود که با وجود همه مسائل و مشکلات موجود در این تشکل، رسالت اصلی آن پا برجاست. در عین حال باید اذعان کرد نکته حائز اهمیت در مورد مزایای انجمن، کسب درآمد و منفعت بری برای اشخاص درون سازمان است. نگاه این‌چنینی که حتی در اهداف و کارکردهای آیین‌نامه آن منظور نشده است از جمله آسیب‌های بزرگی است در انجمن علمی آن دیده می‌شود.

با وجود همه مزایایی که انجمن علمی دانشجویی برای دانشجو، دانشگاه و جامعه دارد، مشکلات و آسیب‌هایی نیز به همراه دارد که در جریان عدم توجه به آن تبدیل به آسیب‌هایی شدند که بدان‌ها اشاره شد. زمانی که فضای ساختاری و قوانین و مقررات آن دچار ایراد شود، می‌تواند انتظار داشت عمل موازی کاری، لابی‌گری، تخلفات مدیریتی و مالی، سوءاستفاده‌های غیرقانونی و ... به چشم بخورد. شبکه اجتماعی که در انجمن شکل می‌گیرد می‌تواند هم‌ظرفیت بالقوه‌ای باشد و مبنای روابط غیررسمی و پنهانی در جهت منافع گروهی خاص شود. مادامی که تعاملات و روابط سازمانی، مورد نظارت و ارزیابی دقیق و شفاف قرار نگیرد فضا برای هرگونه عمل خارج از چارچوب انجمن علمی باز است. سطح تعامل بین افراد در نقش‌ها و موقعیت‌های مختلف در ارتباط با انجمن علمی بسیار محدود است و تعاملات نیز میل به منافع گروه‌های خاص دارد. این مسئله نه فقط از سوی اعضای انجمن، بلکه متوجه سایر گروه‌های دانشگاهی نیز می‌باشد. کار تیمی و گروهی که در ذات خود ظرفیت و مزیتی در نظر گرفته می‌شود، در عمل خلاف آن تحقق یافته است. مسائل مطرح‌شده کنش‌هایی هستند که بازتاب منفی ظرفیت‌های بالقوه انجمن علمی می‌باشند.

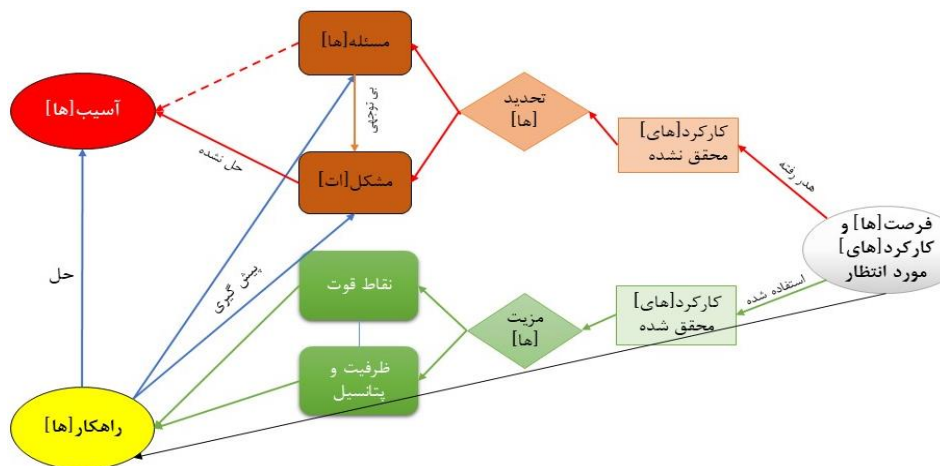
ضرورت تمرکز بر علت و معلول فرایند شکل‌گیری آسیب‌ها امری اجتناب‌ناپذیر است. آسیب‌ها در واقع از دل مشکلات و مسائل حل نشده و اهمال شده بیرون می‌آیند و مسائل نیز از کارکردهای محقق نشده ناشی می‌شوند.

نمودار ۱. فرایند شکل‌گیری آسیب‌ها

کارکردهای محقق نشده فرصت‌هایی بوده‌اند که یا به علت عدم توجه و یا عدم توانایی در استفاده از آن‌ها، از دست رفته‌اند. در جهت دیگر کارکردهای محقق شده مسیرهای موفقیت‌آمیزی هستند که در ارائه راهکارها برای رفع آسیب‌ها باید منظور شوند.

نمودار زیر مسیر دستیابی به راهکارها برای حل آسیب‌ها و پیشگیری از مسائل جدید در آینده نشان می‌دهد. همچنین فرایند تبدیل فرصت‌ها به آسیب‌ها و مزیت‌ها را نمایش می‌دهد.

نمودار ۲. فرصت، تحدید و راهکار (ترسیم شکاف وضعیت موجود و وضعیت مطلوب)

نکته:

✓ برای یافتن راهکارهای جدید، ابتدا باید به آسیب‌ها توجه شود و سپس راهکارها در مسیر حل آسیب‌ها بر مبنای فرصت‌ها و نقاط قوت و ظرفیت‌ها موجود انجمن، مورد نظر قرار گیرد.

✓ راهکارهای پیشگیرانه می‌توانند در قالب قوانین و مقررات در اساسنامه‌ها و آیین‌نامه‌ها منظور شوند تا همواره مورد استفاده قرار گیرند. با استفاده از نمودار مفهومی بالا و بر اساس نکاتی که اشاره شد، در ادامه راهکارهای مطرح شده توسط مصاحبه‌شوندگان و همچنین راهکارهای جدید حول محور آسیب‌هایی که شناسایی شدند، در قالب جدول دسته‌بندی شدند. باید اضافه کرد که شناسایی آسیب‌ها بر مبنای برداشت تئوریکی از مفهوم آن صورت گرفته است.